

CÔNG TÁC NGHIÊN CỨU KHOA HỌC VỚI QUÁ TRÌNH XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN NGÀNH THỐNG KÊ

Lê Mạnh Hùng^(*)

V.I. Lê Nin đã chỉ rõ: “Thống kê kinh tế – xã hội là một trong những công cụ mạnh nhất để nhận thức xã hội”. Nhận thức được vai trò và tầm quan trọng của hoạt động thống kê, Đảng và Nhà nước luôn quan tâm và tạo điều kiện cho sự phát triển của Ngành. Từ tổ chức bộ máy thống kê rất sơ khai vào ngày thành lập, ngành Thống kê đã từng bước xây dựng và trưởng thành. Nhiều thế hệ cán bộ làm công tác thống kê đã hăng say làm việc và tìm tòi nghiên cứu nhằm áp dụng các thành tựu khoa học công nghệ vào thực tiễn, góp phần xây dựng ngành Thống kê nước ta không ngừng phát triển.

Trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp dù hoạt động trong điều kiện rất khó khăn, nhưng các thế hệ cán bộ thống kê đã bước đầu nghiên cứu và xây dựng chế độ báo cáo thống kê về dân số, dân sinh, xây dựng các phương án điều tra lưu thông hàng hoá. Đặc biệt, trong hai năm 1951-1952 đã tổ chức thành công cuộc điều tra nông thôn, nhằm cung cấp kịp thời thông tin để Chính phủ ra các quyết định chỉ đạo công cuộc kháng chiến, kiến quốc thành công.

Sau chiến thắng lịch sử Điện Biên Phủ, miền Bắc hoàn toàn giải phóng và bắt tay vào công cuộc khôi phục, cải tạo, phát triển kinh tế, xây dựng chủ nghĩa xã hội với cơ chế kế hoạch hóa tập trung. Để đáp ứng yêu cầu chỉ đạo của Đảng và Nhà nước trong tình hình mới, ngành Thống kê đã tập trung nghiên cứu, ban hành chế độ báo cáo thống kê áp dụng cho các ngành kinh tế, tăng cường công tác hạch toán ban đầu, trên cơ sở thực hiện thống nhất 3 loại hạch toán: hạch toán nghiệp vụ (hạch toán tác nghiệp), hạch toán kế toán và hạch toán thống kê, trong đó hạch toán thống kê là chủ đạo. Một trong những kết quả trong lĩnh vực này là ngày 17 tháng 9 năm 1970, Hội đồng Chính phủ đã ra Quyết định số 168/TTg ban hành Hệ thống chỉ tiêu thống kê và chế độ báo cáo thống kê định kỳ chính thức áp dụng cho các tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương và các Bộ, ngành. Đồng thời, ngành Thống kê đã nghiên cứu xây dựng chế độ báo cáo thống kê cơ sở cho hầu hết các đơn vị sản xuất kinh doanh như chế độ 223/CP áp dụng cho các xí nghiệp công nghiệp 299/CP áp dụng cho lĩnh vực thương nghiệp,...

Cùng với việc xây dựng chế độ báo cáo thống kê, ngành Thống kê từng bước nghiên

^(*) Tiến sĩ, Tổng cục trưởng Tổng cục Thống kê

cứu áp dụng phương pháp điều tra thống kê - một trong những phương pháp thu thập thông tin quan trọng. Đặc biệt, thời kỳ này đã bắt đầu nghiên cứu ứng dụng phương pháp điều tra chọn mẫu vào điều tra năng suất lúa. Đối với cuộc điều tra này, ban đầu áp dụng phương pháp Phân vùng chọn đại diện và sau nhiều lần nghiên cứu cải tiến, đến đầu những năm 70 thế kỷ 20, đã áp dụng phương pháp điều tra chọn mẫu bằng bản đồ giải thửa - Đây là một trong những phương pháp điều tra chọn mẫu tiên tiến đang được nhiều nước trên thế giới áp dụng.

Trong lĩnh vực dân số, ngoài thống kê dân số định kỳ, Cục Thống kê trung ương đã tổ chức thành công cuộc Tổng điều tra dân số năm 1959 và đã thu thập được nhiều thông tin hết sức cơ bản giúp cho Đảng và Nhà nước hoạch định chính sách phát triển kinh tế và xây dựng kế hoạch 5 năm (1961-1965) trên miền Bắc xã hội chủ nghĩa.

Để kịp thời cung cấp thông tin về đời sống dân cư, ngành Thống kê đã nghiên cứu ban hành chế độ báo cáo, áp dụng các phương pháp điều tra thống kê thu thập thông tin thường xuyên về giá cả, thu nhập của tiểu thương, thu nhập và chi tiêu của nông dân và cán bộ công nhân viên chức, v.v, và đã biên soạn thành công một số loại chỉ số giá và một số chỉ tiêu tổng hợp quan trọng như: chỉ số giá bán lẻ, chỉ số giá vật tư, tổng mức bán lẻ hàng hóa xã hội, thu nhập của các tầng lớp dân cư. Những thông tin thống kê quan trọng này đã góp phần báo cáo với Đảng và Nhà nước thực trạng kinh tế

- xã hội từ đó đề ra những chính sách kinh tế, xã hội phù hợp trong từng giai đoạn.

Nhiệm vụ của ngành Thống kê là thu thập, xử lý và công bố thông tin phản ánh mọi mặt kinh tế - xã hội của đất nước, vì vậy khối lượng thông tin phải xử lý rất lớn. Theo đề nghị của Tổng cục Thống kê, ngày 25 tháng 11 năm 1968, Chính phủ đã ra Nghị quyết số 168/ CP về cải tiến kỹ thuật tính toán, từng bước cơ khí hóa và tiến lên tự động hóa công tác tính toán kinh tế ở Việt Nam. Thực hiện nhiệm vụ này, ngành Thống kê đã tập trung đào tạo đội ngũ cán bộ xử lý, tính toán thông tin thống kê và nhiều cán bộ được cử đi học kỹ thuật xử lý và vận hành máy tính. Đầu năm 1973, Tổng cục Thống kê là đơn vị duy nhất trong cả nước được trang bị máy Minsk 32, một trong những loại máy tính hiện đại lúc bấy giờ do Liên Xô chế tạo. Cùng với trang bị máy tính, mạng truyền tin bằng telelip cũng được phát triển ở hầu hết các tỉnh, thành phố miền Bắc (từ Quảng Bình trở ra) góp phần truyền đưa nhanh chóng các thông tin kinh tế từ địa phương lên trung ương nhằm đáp ứng kịp thời nhu cầu thông tin kinh tế xã hội cho các cơ quan Đảng và Nhà nước hoạch định chính sách kế hoạch phát triển kinh tế ở miền Bắc, chi viện tích cực cho cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước ở miền Nam.

Sau ngày miền Nam hoàn toàn giải phóng, đất nước thống nhất, cả nước xây dựng chủ nghĩa xã hội, hoạt động của ngành

Thống kê mở rộng trên phạm vi cả nước và phải có những bước chuyển phù hợp với yêu cầu của Đảng và Nhà nước trong giai đoạn mới. Ngày 3 tháng 1 năm 1976, Tổng cục trưởng Tổng cục Thống kê đã ra Quyết định số 02/TCTK-TCCB thành lập Viện Nghiên cứu Khoa học Thống kê và Thông tin Kinh tế nhằm đẩy mạnh hoạt động nghiên cứu khoa học và từng bước đưa vào áp dụng trong ngành Thống kê. Trong 30 năm qua hoạt động nghiên cứu khoa học thống kê đã có những đóng góp tích cực vào sự phát triển của Ngành. Đặc biệt, trong những năm gần đây, hoạt động nghiên cứu khoa học thống kê đã gắn chặt hơn với việc đổi mới và cải tiến chuyên môn nghiệp vụ của Ngành. Bốn đề tài khoa học cấp nhà nước, nhiều đề tài cấp Tổng cục và cấp cơ sở đã được triển khai nghiên cứu, đóng góp vào việc giải quyết nội dung khoa học của các vấn đề nghiệp vụ. Nhiều đề tài khoa học đã phục vụ các nhiệm vụ công tác trọng tâm như: nghiên cứu hệ thống chỉ tiêu thống kê, phương pháp tính các chỉ tiêu thống kê quan trọng, hoàn thiện các bảng danh mục, hoàn thiện phương pháp thu thập số liệu, v.v...

Hoạt động thông tin khoa học được duy trì và gần đây đã bước đầu được đẩy mạnh. Từ Thông tin khoa học thống kê và các chuyên san đã trở thành nơi phổ biến và diễn đàn trao đổi nghiệp vụ thống kê có ý nghĩa thiết thực cho các cán bộ nghiệp vụ trong và ngoài ngành. Đĩa CD của hai ấn phẩm trên, tập hợp tất cả các bài viết từ năm

1990 đến cuối năm 2005 đã góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động nghiên cứu, học tập và triển khai vào hoạt động thực tiễn.

Cùng với hoạt động nghiên cứu và thông tin khoa học, công tác quản lý khoa học và đào tạo từng bước được củng cố và tăng cường. Toàn bộ đề tài nghiên cứu khoa học cấp Tổng cục và cơ sở đều thực hiện theo quy định của Nhà nước từ khâu đăng ký đề tài, bảo vệ đề cương, triển khai nghiên cứu, nghiệm thu đánh giá và kiến nghị áp dụng. Công tác đào tạo, bồi dưỡng cán bộ trong những năm gần đây được chú trọng. Các đơn vị thuộc Tổng cục và một số Cục Thống kê tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương đã phối hợp chặt chẽ với các cơ sở đào tạo, nhận hướng dẫn sinh viên thực tập, giảng dạy kiêm nhiệm và tham gia đào tạo trên đại học.

Nhìn chung, qua 60 năm xây dựng và phát triển, ngành Thống kê nước ta tuy trải qua nhiều thăng trầm lịch sử nhưng ngày càng vững mạnh về mọi mặt. Đó là công sức đóng góp của nhiều thế hệ cán bộ công chức, viên chức ngành Thống kê, trong đó có sự đóng góp tích cực của hoạt động nghiên cứu khoa học. Phát huy những thành tựu đạt được, cùng với các hoạt động khác, hoạt động nghiên cứu khoa học thống kê cần được tăng cường, đẩy mạnh, góp phần thực hiện tốt công tác chuyên môn nhằm đưa thống kê nước ta tiến kịp thống kê các nước trong khu vực và trên thế giới ■